

راهنمای نحوه ارزیابی و امتیازدهی کتاب
(مصوبه سیصد و شصت و سومین جلسه هیات ممیزه بند ۱۶ مورخ ۱۴/۴/۱۴۰۰)

مقدمه

کتاب یکی از مولفه‌ها و برون‌داده‌های مهم حوزه‌های آموزش و پژوهش است. نقش همه اعضای هیات علمی به ویژه گروه‌های علوم انسانی و اجتماعی، در پدیدآوردن کتب ارزشمند بسیار مهم می‌باشد. به دلیل اینکه تاکنون دستورالعملی برای بررسی و ارزیابی کتاب و نحوه امتیازدهی به آن به صورت رسمی وجود نداشته است، ساماندهی این موضوع از نیازهای مبرم دانشگاه بوده است. از طرفی به کارگیری معیارهای منطقی و متقن در ارزیابی حاصل تراوش قلمی صاحبان آثار به ارتقای کیفیت این آثار کمک می‌کند. لذا این راهنما با هدف کمک به داوران برای ارزیابی و امتیاز دهی کتاب مطابق آیین نامه ارتقاء تهیه و تدوین گردیده است.

تعاریف (مطابق آیین نامه ارتقاء)

- ۱- **تصنیف:** مجموعه‌ای که حداقل ۲۰ درصد آن را دیدگاه‌های جدید و نوآورانه علمی نویسنده / نویسندگان تشکیل دهد و با تحلیل یا نقد دیدگاه‌های دیگران در یک موضوع مشخص همراه باشد؛ گرچه قبلاً آنها را در مقاله‌های خود منتشر کرده باشند.
- ۲- **تالیف:** ساماندهی مجموعه‌ای از داده‌های علمی و نظریات و دیدگاه‌های پذیرفته شده بر اساس تحلیل یا ترکیب مبتکرانه که با نقد یا نتیجه‌گیری مشخص از سوی نویسنده / نویسندگان همراه باشد.
- ۳- **تصحیح انتقادی:** [ارائه متن همراه با] معرفی نسخه بدل‌های موجود در جهان؛ تشخیص صحیح‌ترین و نزدیک‌ترین نسخه به زمان حیات مؤلف؛ به کارگیری روش تحقیق؛ شرح و توضیح مستندات متن؛ ذکر مآخذ و منابع استفاده شده با استناد به شواهد و کتاب‌شناسی آنها؛ تکمیل نواقص، چه در عبارت و چه در محتوا و داوری، در بهترین برداشت و نظایر آن.
- ۴- **تدوین / گردآوری:** گردآوری مطالب یا داده‌های منسجم و هدفمند از منابع مختلف در یک مجموعه [که فاقد دیدگاه‌های تحلیلی و انتقادی نویسنده / نویسندگان باشد].
- ۵- **ترجمه:** انتقال مفهوم و محتوای کامل یک کتاب از زبانی به زبان دیگر با رعایت دقت، صحت و امانت و با استفاده از معادل‌های مناسب و رایج.
- ۶- **ناشر:** به موسسه یا نهادی دولتی یا خصوصی خواه داخلی یا خارجی اطلاق می‌شود که مسئولیت انتشار یک کتاب را عهده‌دار می‌باشد. ضوابط ارزیابی ناشران در دستورالعمل پیوست آمده است.

معیارها و مولفه‌های امتیازدهی

در امتیازدهی به کتاب، علاوه بر نوع ناشر و تخصص پدیدآورنده اثر، معیارهای محتوایی و شکلی اثر مورد توجه قرار می‌گیرد:

۱- تصنیف / تألیف

امتیازدهی به کتاب تصنیفی / تالیفی بر اساس دو معیار اصلی شکلی و محتوایی صورت می‌گیرد، که هر کدام از این معیارها شامل تعدادی مولفه به شرح ذیل می‌باشند (جدول ۱ و ۲).

الف) معیارهای شکلی:

- فصل بندی و صفحه‌آرایی مناسب: داشتن مقدمه یا پیش‌گفتار (بیان هدف در پیش‌گفتار و رعایت آن در متن)، تطابق طرح مفاهیم تشکیل‌دهنده موضوع کتاب با فصل‌ها، زیرفصل‌ها، بخش‌ها، زیربخش‌ها، اشکال و نمودارهای کتاب، ارائه خلاصه مفاهیم اصلی هر فصل در پایان فصل.
- ویراسته‌بودن اثر: فقدان خطای چاپی، سلامت املائی، رعایت قواعد دستوری، یکدستی رسم‌الخط و نشان‌های نگارشی، کیفیت جداول، تصاویر، اشکال و نمودارها،
- داشتن نمایه(ها)ی مناسب.

ب) معیارهای محتوایی

- ساختار نظام‌مند: دارا بودن هدف مشخص و نظم و پیوستگی مطالب و وجود رابطه و هماهنگی و تناسب منطقی بین اجزا و فصول کتاب.
- اعتبار مآخذ / استنادها: استفاده از منابع معتبر همراه با ارجاعات مناسب.
- نوآوری: ارائه نظریه‌ای جدید در موضوع مورد بحث (در تصنیف) و ارائه رویکرد یا روش تحلیل و بررسی جدید از موضوع مورد بحث یا نقد علمی نظریه/های موجود (در تألیف).
- ناشر: اعتبار ناشر بر اساس معیارهای مطرح‌شده در پیوست سنجیده می‌شود.
- تصنیف و تألیف به غیر زبان فارسی به میزان ۱/۵ برابر امتیاز فارسی محاسبه می‌شود.
- توزیع امتیازات تصنیف در جدول شماره ۱ و امتیازات تألیف در جدول شماره ۲ آمده است.

۲- تصحیح کتاب

تصحیح ارائه متنی است منقح بر اساس بهترین و صحیح‌ترین نسخه(ها)ی موجود تا آنجا که با بررسی ضبط‌های گوناگون و تطبیق آن با دیگر آثار نویسنده / مولف و آثار هم‌دوره، نزدیک‌ترین صورت ممکن به نوشته نویسنده / مولف فراهم آمده باشد.

الف- معیارهای شکلی:

فصل بندی، پاراگراف بندی و صفحه بندی؛ ویراسته بودن؛ تعداد صفحات و نمایه داشتن.

ب- معیارهای محتوایی:

مقدمه جامع و تعلیقات، مقدمه جامع شامل: معرفی نویسنده، معرفی اثر و ویژگی‌های سبکی و زبانی اثر، معرفی نسخ، بیان دلایل برگزیدن نسخ منتخب، روش تصحیح، منابع مولف.

استفاده از منابع معتبر و ارجاعات مناسب، اعتبار ناشر و تصحیح برای نخستین بار و قدمت متن مصحح.

- ناشر: اعتبار ناشر بر اساس معیارهای مطرح شده در پیوست سنجیده می‌شود.

توزیع امتیازات تصحیح در جدول شماره ۳ آمده است.

۳- تدوین / گردآوری

کتاب‌های تدوین شده بر دو قسم است: مجموعه مقالاتی که به اهتمام یک یا چند تن فراهم آمده است و کتاب‌های فاقد مشخصات تألیف و تصنیف.

الف) معیارهای شکلی:

- فصل بندی و صفحه آرایی مناسب: داشتن مقدمه یا پیش‌گفتار (بیان هدف در پیش‌گفتار و رعایت آن در متن)، تطابق طرح مفاهیم تشکیل‌دهنده موضوع کتاب با فصل‌ها، زیرفصل‌ها، بخش‌ها، زیربخش‌ها، اشکال و نمودارهای کتاب، ارائه خلاصه مفاهیم اصلی هر فصل در پایان فصل.

- ویراسته بودن اثر: فقدان خطای چاپی، سلامت املائی، رعایت قواعد دستوری، یکدستی رسم‌الخط و نشان‌های نگارشی، کیفیت جداول، تصاویر، اشکال و نمودارها،

- داشتن نمایه‌های مناسب

ب) معیارهای محتوایی:

- ساختار نظام‌مند: دارا بودن هدف مشخص و نظم و پیوستگی مطالب و وجود رابطه و هماهنگی و تناسب منطقی بین اجزا و فصول کتاب.

- اعتبار مآخذ / منابع: استفاده از منابع معتبر همراه با ارجاعات مناسب.

توزیع امتیازات تدوین و گردآوری در جدول شماره ۴ آمده است.

۴- ترجمه

الف) معیارهای شکلی:

- تعداد صفحات.

- ویراسته بودن اثر: فقدان خطای چاپی، سلامت املائی، رعایت قواعد دستوری، یکدستی رسم‌الخط و نشان‌های نگارشی، کیفیت جداول، تصاویر، اشکال و نمودارها.

- داشتن نمایه و واژه‌نامه

ب) معیارهای محتوایی:

- رعایت امانت در ترجمه، دقت در ترجمه و معادل‌گزینی مناسب و ناشر معتبر.

- ناشر: اعتبار ناشر بر اساس معیارهای مطرح‌شده در پیوست سنجیده می‌شود.

توزیع امتیازات ترجمه در جدول شماره ۵ آمده است.

جداول امتیازدهی**جدول ۱- امتیازات اختصاص یافته به معیارها و مولفه‌های تصنیف کتاب (سقف امتیاز مطابق آیین‌نامه ارتقاء)**

تصنیف کتاب				
امتیاز		مؤلفه		معیار
۱۵ (حداکثر) توضیح: برای تعیین حداکثر امتیاز به جدول ۶ مراجعه شود.	۳	۱/۵۰	تعداد صفحات (۱۰٪)	شکل (۲۰٪ امتیاز)
		۰/۴۵	فصل‌بندی و صفحه‌آرایی (۳٪)	
		۰/۶۰	ویراسته بودن (۴٪)	
		۰/۴۵	نمایه داشتن (۳٪)	
	۱۲	۱/۵۰	ساختار نظام‌مند (۱۰٪)	محتوا (۸۰٪ امتیاز)
		۷/۵۰	نوآوری (۵۰٪)	
		۱/۵۰	منابع معتبر و ارجاعات مناسب (۱۰٪)	
		۱/۵۰	ناشر (۱۰٪) توضیح: در هر رده از ناشرین (آورده شده در جدول ۶) حدود ده درصد می‌تواند در یک رده یا یک دسته تفاوت با هم داشته باشند.	

جدول ۲- امتیازات اختصاص یافته به معیارها و مولفه‌های تألیف کتاب (سقف امتیاز مطابق آیین‌نامه ارتقاء)

تألیف کتاب				
امتیاز		مؤلفه		معیار
۱۰ (حداکثر) توضیح: برای تعیین حداکثر امتیاز به جدول ۶ مراجعه شود.	۲	۱	تعداد صفحات (۱۰٪)	شکل (۲۰٪ امتیاز)
		۰/۳۰	فصل‌بندی و صفحه‌آرایی (۳٪)	
		۰/۴۰	ویراسته بودن (۴٪)	
		۰/۳۰	نمایه داشتن (۳٪)	
	۸	۱	ساختار نظام‌مند (۱۰٪)	محتوا (۸۰٪ امتیاز)
		۵	نوآوری (۵۰٪)	
		۱	منابع معتبر و ارجاعات مناسب (۱۰٪)	
		۱	ناشر (۱۰٪) توضیح: در هر رده از ناشرین (آورده شده در جدول ۶) حدود ده درصد می‌تواند در یک رده یا یک دسته تفاوت با هم داشته باشند.	

جدول ۳- امتیازات اختصاص یافته به معیارها و مولفه‌های تصحیح کتاب (سقف امتیاز مطابق آیین‌نامه ارتقاء)

تصحیح کتاب				
امتیاز		مولفه		معیار
۷ (حداکثر) توضیح: برای تعیین حداکثر امتیاز به جدول ۶ مراجعه شود.	۲/۱	۰/۷۰	تعداد صفحات (۱۰٪)	شکل (۳۰٪ امتیاز)
		۰/۳۵	فصل بندی، پاراگراف بندی و صفحه‌آرایی (۵٪)	
		۰/۳۵	ویراسته بودن (۵٪)	
	۴/۹	۰/۷۰	نمایه داشتن (۱۰٪)	محتوا (۷۰٪ امتیاز)
		۲/۱۰	مقدمه جامع و تعلیقات (۳۰٪)	
		۰/۷۰	منابع معتبر و ارجاعات مناسب (۱۰٪)	
		۰/۷۰	تصحیح و نشر برای نخستین بار (۱۰٪)	
		۰/۷۰	قدمت اثر (متعلق به صفویه و قبل آن) (۱۰٪)	
۰/۷۰	ناشر (۱۰٪) توضیح: در هر رده از ناشرین (آورده شده در جدول ۶) حدود ده درصد می‌تواند در یک رده یا یک دسته تفاوت با هم داشته باشند.			

جدول ۴- امتیازات اختصاص یافته به معیارها و مولفه‌های تدوین و گردآوری کتاب (سقف امتیاز مطابق آیین‌نامه ارتقاء)

تدوین و گردآوری کتاب				
امتیاز		مولفه		معیار
۴ (حداکثر) توضیح: برای تعیین حداکثر امتیاز به جدول ۶ مراجعه شود.	۰/۸۰	۰/۴۰	فصل بندی و صفحه‌آرایی (۱۰٪)	شکل (۲۰٪ امتیاز)
		۰/۲۴	ویراسته بودن (۶٪)	
		۰/۱۶	نمایه داشتن (۴٪)	
	۳/۲	۱/۲۰	ساختار نظام‌مند (۳۰٪)	محتوا (۸۰٪ امتیاز)
		۱/۲۰	ابتکار (۳۰٪)	
		۰/۴۰	منابع معتبر و ارجاعات مناسب (۱۰٪)	
		۰/۴۰	ناشر (۱۰٪) توضیح: در هر رده از ناشرین (آورده شده در جدول ۶) حدود ده درصد می‌تواند در یک رده یا یک دسته تفاوت با هم داشته باشند.	

جدول ۵- امتیازات اختصاص یافته به معیارها و مولفه‌های ترجمه کتاب (سقف امتیاز مطابق آیین‌نامه ارتقاء)

ترجمه کتاب				
امتیاز		مولفه		معیار
۷ (حداکثر) توضیح: برای تعیین حداکثر امتیاز به جدول ۶ مراجعه شود.	۲/۱	۰/۷۰	تعداد صفحات (۱۰٪)	شکل (۳۰٪ امتیاز)
		۰/۷۰	ویراسته بودن (۱۰٪)	
		۰/۷۰	نمایه و واژه‌نامه (۱۰٪)	
	۴/۹	۲/۱	امانتداری در ترجمه (۳۰٪)	محتوا (۷۰٪ امتیاز)
		۲/۱	صحت و دقت در معادل‌گزینی (۳۰٪)	
		۰/۷۰	ناشر (۱۰٪) توضیح: در هر رده از ناشرین (آورده شده در جدول ۶) حدود ده درصد می‌تواند در یک رده یا یک دسته تفاوت با هم داشته باشند.	

جدول ۶- حداکثر امتیازات اختصاص یافته (مطابق آیین نامه ارتقاء) به انواع کتب چاپ شده بر اساس نوع اثر و نوع ناشر.

ناشر	تصنیف	تالیف	تدوین / ترجمه و تدوین	تصحیح انتقادی	ترجمه
دولتی دانشگاهی	۱۵	۱۰	۴	۷	۷
دولتی غیر دانشگاهی	۱۲	۸	۳	۶	۶
خصوصی سطح یک	۱۰	۷	۲	۵	۵
خصوصی سطح دو	۶	۵	۱	۳	۳
تراز اول بین المللی	۲۲/۵	۱۵	۶	۱۰/۵	۱۰/۵
معتبر بین المللی	۱۸	۱۲	۵	۹	۹

ملاحظات

۱- موضوع کتاب در حوزه تخصصی پدیدآورنده باید باشد.

تبصره: در زمینه‌هایی مانند حوزه‌های بین رشته‌ای، تشخیص تناسب و ارتباط اثر با حوزه تخصصی پدیدآورنده برعهده کمیته تخصصی منتخب است.

۲- در تصنیف، تالیف، تصحیح و ترجمه حداکثر امتیاز به کتابی با ۳۰۰ صفحه (هر صفحه ۳۰۰ کلمه) تعلق می‌گیرد.

۲- به سرپرست تالیف (Editor) منوط به داشتن مقدمه جامع و علمی تا ۵۰ درصد امتیاز کل کتاب تعلق می‌گیرد.

۳- در تألیف یک فصل کتاب (Book chapter) حداقل ۱۵ درصد و با توجه به حجم کتاب حداکثر ۳۰ درصد امتیاز کل کتاب براساس جدول تصنیف و تألیف به مولف تعلق می‌گیرد. به سرپرست تألیف (editor) امتیاز فقط یک فصل تعلق می‌گیرد.

۴- در صورت انتشار رساله یا پایان‌نامه عضو هیات علمی در قالب کتاب با رعایت ضوابط قانونی، ۳۰ درصد امتیاز کتاب به وی تعلق می‌گیرد. در صورتی که کتاب حاصل از رساله یا پایان‌نامه با حداقل ۳۰ درصد تغییر، ویرایش و اصلاح از حیث محتوا همراه شده باشد، امتیاز تا ۵۰ درصد قابل افزایش است.

۵- در صورتی که عضو هیات علمی رساله یا پایان‌نامه دانشجویی تحت سرپرستی خود را با رعایت ضوابط قانونی به طور مشترک منتشر کند، امتیاز کل کتاب ۵۰ درصد محاسبه می‌گردد که سهم عضو هیات علمی متناسب با قرار گرفتن ترتیب اسامی مطابق آیین نامه ارتقاء و براساس جدول محاسبه سهم پدید آورندگان فعالیت‌های پژوهشی مشترک تعیین می‌گردد.

۶- در صورتی که بر اساس رویه ناشری خاص یا در حوزه‌ای خاص، نحوه آرایه اسامی بر اساس حروف الفبا باشد، مجموع امتیاز کتاب به نسبت مساوی بین اعضا تقسیم می‌گردد.

۷- در صورت داشتن تفاهم نامه مابین نویسندگان، امتیاز کتاب براساس درصد های مشخص شده در تفاهم نامه و حداکثر امتیاز جدول محاسبه سهم پدید آورندگان فعالیت‌های پژوهشی مشترک آیین نامه ارتقاء تعیین می‌گردد.

- ۸- امتیاز کتاب های برگزیده جشنواره های معتبری چون فارابی، کتاب سال و ... ۱/۵ برابر محاسبه می گردد.
- ۹- کتاب صرفاً الکترونیکی چه در داخل یا خارج از کشور با لحاظ نمودن استانداردهای نشر، حداکثر ۶۰ درصد امتیاز را شامل می گردد.
- ۱۰- امتیاز گواهی چاپ صرفاً به یک کتاب و منوط به ارائه نسخه نهایی آماده چاپ است.
- ۱۱- در صورتی که نام محل خدمت عضو هیات علمی در یکی از محل های متعارف (روی جلد، صفحه آغازین، صفحه عنوان یا شناسنامه کتاب یا انتهای مقدمه) ذکر نشود، امتیازی به وی تعلق نمی گیرد.
- ۱۲- به تجدید چاپ یا ویرایش اثر، منوط به آنکه حداقل ۳۰ درصد تغییر محتوا داشته باشد امتیاز تعلق می گیرد.
- ۱۳- امتیاز فرهنگ لغت و واژه نامه با توجه به ماهیت و نوع در دو قالب تالیف یا تدوین قابل امتیازدهی است.
- ۱۳- به کتاب های موسوم به کمک آموزشی (حل المسائل، تست آزمون های ورودی دانشگاه ها، آمادگی کنکور، آمادگی آزمون های جامع و بوردهای تخصصی و راهنمای زبان آموزان...) امتیازی تعلق نمی گیرد.
- ۱۴- امتیازات مربوط به کتاب هایی که ترجمه و تألیف و ترجمه و تدوین/گردآوری اند به طور جداگانه در دو بخش ترجمه و تألیف و ترجمه و تدوین/گردآوری محاسبه و بر اساس جداول مربوط برای کل کتاب لحاظ خواهد شد.

پیوست

(معیارهای مربوط به ناشران)

به کتابی که خود نویسنده/ نویسندگان ناشر باشند، امتیازی تعلق نمی‌گیرد.

طبقه بندی ناشران (داخلی و خارجی)

الف) ناشر داخلی:

۱- ناشر دولتی: به دو طبقه تقسیم میشود:

۱-۱ - ناشران وابسته به دانشگاه‌های داخلی و مراکز نشر دانشگاهی (همچون انتشارات سمت، مرکز نشر دانشگاهی، جهاد دانشگاهی...) و نیز پژوهشگاه‌های مصوب وزارتین.

تبصره: ارزیابی سطح دانشگاه‌های داخلی بر اساس معیارهای وزارتین انجام می‌گیرد.

۱-۲ - ناشران وابسته به بخش‌های پژوهشی و آموزشی دیگر وزارتخانه‌ها و یا موسسات، نهادها، بنیادها و مجامع دولتی یا وابسته به دولت که در حوزه‌های خاص و مرتبط با مسئولیت خود به نشر کتاب می‌پردازند.

۲- ناشر خصوصی: به موسسه‌ای اطلاق می‌شود که وابستگی سازمانی به نهادهای دولتی ندارد و در حوزه نشر کتاب به فعالیت مشغول است. این دسته از ناشران در دو سطح قابل طبقه‌بندی‌اند:

۲-۱ - ناشر خصوصی سطح یک: ناشران معتبر و پرآوازه‌ای که در حوزه یا حوزه‌هایی مشخص و محدود به فعالیت مشغولند. مولفه‌های شناخت این دسته از ناشران عبارتند از اهتمام به چاپ آثار نویسندگان صاحب‌نظر و مترجمان قابل‌داشتن سابقه فعالیت، شهرت، ارزیابی آثار و

۲-۲ - ناشر خصوصی سطح دو: ناشرانی که معمولاً در حوزه‌هایی مشخص به فعالیت مشغولند و در انتخاب آثار گزینش و ارزیابی دارند، اما از لحاظ مولفه‌های پیش‌گفته، در سطحی پایین‌تر از ناشران سطح اول هستند.

ب) ناشر خارجی:

۱- ناشران سطح یک (تراز اول بین‌المللی) براساس معیارهای ناشران خصوصی سطح یک تعریف می‌شوند و به‌طور مشخص عبارتند از:

Elsevier, Springer, John Wiley, Taylor and Francis, Blackwell, McGraw Hill, Oxford, Routledge, Cambridge, Palgrave, Brill, Continuum

امتیاز انتشار کتاب به زبانی دیگر به جز فارسی توسط این دسته از ناشران تا ۱/۵ برابر قابل افزایش است.

۲- ناشر سطح دو (معتبر): بر اساس معیارهای ناشران خصوصی سطح دو داخلی تعریف می‌شوند.